

*Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*

*Arbeidsinspectie*

**EINDVERSLAG**

**INSPECTIEPROJECT**

**HULPVERLENERS BIJ ONGEVALLEN**

**Het inspecteren van de hulpverlening door politie, brandweer en ambulancediensten**

## **COLOFON / PROJECTINFORMATIE**

**Naam:** **Inspectieproject Hulpverleners bij ongevallen**

**Projectnummer:** **A630**

**Inspectieperiode:** **1 februari 2004 - 1 november 2004**

**Informatie:** **F.J.A. Luyckx**  
**Landelijk projectsecretaris**  
**Arbeidsinspectie, Kantoor Groningen**  
**Directie Publieke Dienstverlening**  
**Postbus 30016**  
**9700 RM GRONINGEN**  
**tel: (050) 5225 307**

**Datum:** **juni 2005**

# INHOUDSOPGAVE

## VOORWOORD

### 1. SAMENVATTING

### 2. INLEIDING

#### 2.1 Aanleiding voor het project

##### *2.1.1 Ontwikkelingen*

##### *2.1.2 Arbo-indicatoren*

##### *2.1.3 Arboconvenanten*

#### 2.2 Het bijzondere experimentele karakter van het project

##### *2.2.1 Werkplekken die van korte duur zijn en op willekeurig moment*

##### *2.2.2 Inspecteren van oefeningen*

#### 2.3 Beperking tot de hulpverlening bij ongevallen

#### 2.4 Achtergrondinformatie over vóórkomen van ongevallen naar aantal, aard en plaats

#### 2.5 Bij hulpverlening betrokken diensten

#### 2.6 Doelstellingen van het project

### 3. OMVANG EN OPZET VAN HET PROJECT

#### 3.1. Geïnspecteerde organisaties

#### 3.2. Representativiteit

#### 3.3. Beschrijving van de inspectieonderwerpen

##### *3.3.1 Samenwerking*

##### *3.3.2 Biologische agentia*

##### *3.3.3 Omgaan met gevaarlijke stoffen*

##### *3.3.4 Persoonlijke beschermingsmiddelen bij technische hulpverlening*

##### *3.3.5 Administratieve verplichtingen: risico-inventarisatie en –evaluatie en plan van aanpak*

#### 3.4. Werkwijze inspectiebezoek

#### 3.5. Looptijd

### 4. RESULTATEN VAN DE INSPECTIES

#### 4.1. Gehanteerde handhavingsinstrumenten

#### 4.2. Algemene resultaten met betrekking tot de geconstateerde overtredingen

##### *4.2.1 Inzet van handhavingsinstrumenten bij overtredingen*

##### *4.2.2 Top 5 van de geconstateerde overtredingen*

##### *4.2.3 Aantal overtredingen per organisatie*

#### 4.3 Resultaten van de inspectie van de gekozen onderwerpen

##### *4.3.1 Samenwerking*

##### *4.3.2 Biologische agentia*

##### *4.3.3 Omgaan met gevaarlijke stoffen*

##### *4.3.4 Persoonlijke beschermingsmiddelen bij technische hulpverlening*

4.3.5 *Administratieve verplichtingen: risico-inventarisatie en –evaluatie en plan van aanpak*

4.4 Resultaten monitor

4.4.1 *Aanrijdgevaar*

4.4.2 *Opvang na traumatische ervaringen*

4.4.3 *Risico's van airbags*

5. CONCLUSIES

5.1 Conclusies ten opzichte van de geconstateerde overtredingen

5.2 Conclusie ten opzichte van de doelstellingen

5.3 Algemene conclusie

6. FOLLOW-UP

BIJLAGEN

BIJLAGE I:

TOTAALLIJST GECONSTATEERDE OVERTREDINGEN NAAR SOORT  
HANDHAVINGSINSTRUMENT

BIJLAGE II:

TOTAALLIJST GECONSTATEERDE OVERTREDINGEN NAAR SOORT  
HULPVERLENINGSORGANISATIE

BIJLAGE III

RESULTATEN MONITOR RISICO'S VAN AIRBAGS

## VOORWOORD

In de periode 1 februari 2004 tot 1 november 2004 heeft de Arbeidsinspectie dit bijzondere inspectieproject Hulpverlening bij Ongevallen uitgevoerd. De drie afzonderlijke hulpverleningsdiensten waren allen al eens eerder geïnspecteerd. Maar nog niet eerder waren zij in gezamenlijkheid geïnspecteerd en dan ook nog eens op de plaats van verkeersongevallen of bij gezamenlijke oefeningen.

Het heeft de nodige inspanning gevergd voor de betrokken inspecteurs om op de plaats van een ongeval te komen maar uiteindelijk is dat toch geregeld gelukt en kon de hulpverlening ter plaatse geobserveerd worden en de inspanning loonde de moeite. Er werd een duidelijk beeld van de hulpverlening verkregen en de hulpverleners hebben de aanwezigheid van de Arbeidsinspectie tijdens hun primaire werk gewaardeerd. Daarnaast werden oefeningen bezocht waarvan de bezoeken eenvoudig te plannen waren.

De inspecties hadden betrekking op 10 oefeningen en 23 verkeersongevallen. Bij de meeste ongevallen waren alle drie de hulpverleningsorganisaties betrokken en in sommige gevallen meer dan één brandweerkorps, ambulancedienst of politiekorps.

Ten aanzien van het totale project en de geïnspecteerde diensten kan geconcludeerd worden dat het aantal en de mate van overtredingen op zich gering waren. Er zijn geen zware handhavingsinstrumenten ingezet. Er zijn weinig administratieve overtredingen geconstateerd en de naleving is sterk verbeterd ten opzichte van eerdere inspecties bij de hulpdiensten.

De resultaten van dit inspectieproject zullen worden doorgesproken met verschillende betrokken (branche)organisaties. De Arbeidsinspectie zal de komende jaren verder gaan met het inspecteren van de betrokken diensten. Zowel politiekorpsen als brandweerkorpsen en ambulancediensten kennen werkzaamheden waarbij de werknemers diverse uiteenlopende risico's lopen. Vandaar dat ook in komende projecten het inspecteren van praktijksituaties een belangrijk uitgangspunt zal blijven. Met de betrokken organisaties zullen hierover afspraken gemaakt worden.

Den Haag, 27 juni 2005

De Algemeen Directeur van de Arbeidsinspectie,

dr. J.J.M. Uijlenbroek

## 1. SAMENVATTING

In eerder uitgevoerde inspectieprojecten bij brandweer (1999 - 2000) en politie (1996 – 1997) bleek dat er onvoldoende aandacht was besteed in de RI&E aan de risico's bij repressie/het primaire proces bij deze hulpdiensten (onder andere inzet- en aanvalsplannen ontbraken). De Arbeidsinspectie ontving in 2003 meldingen over verkeersongevallen met hulpdiensten (ambulance, politie). In de media werd aandacht besteed aan posttraumatische stress bij ambulancepersoneel. In dit inspectieproject Hulpverleners bij ongevallen werden in de periode 1 februari 2004 tot 1 november 2004 de genoemde risico's met betrekking tot aanrijdgevaar, posttraumatische stress en airbags en gordelspanners geïnspecteerd en gemonitord.

De doelstellingen van het inspectieproject Hulpverleners bij ongevallen waren:

- Naleving van de wet bevorderen door handhaving op de onderwerpen:
  - Omgaan met gevaarlijke stoffen (met name bij politie en brandweer),
  - Biologische agentia (bij ambulances, politie, brandweer),
  - Samenwerking (met name samenwerking politie, brandweer en ambulances).
- Inventariseren stand van zaken met betrekking tot:
  - Het omgaan met airbags en gordelspanners bij ongevallen met personenauto's
  - Vóórkomen van aanrijdgevaar
  - Opvang na traumatische gebeurtenissen.

Er zijn in totaal 89 organisaties geïnspecteerd. Volgens de geregistreerde gegevens van de inspecties zijn 62 handhavingsinstrumenten ingezet bij 33 van de 89 geïnspecteerde organisaties. Bij 56 organisaties zijn in het geheel geen handhavingsinstrumenten ingezet.

Er was geen aanleiding voor het inzetten van zware handhavingsinstrumenten.

Daarnaast sluit artikel 1.17 van het Arbeidsomstandighedenbesluit stilleggingen uit, wanneer dit een goede taakuitoefening belemmert bij het optreden bij ongevallen door hulpverleningsdiensten. Overigens bleek bij alle organisaties een getoetste RI&E aanwezig te zijn wat kan verklaren dat er geen boeterapporten op administratieve overtredingen zijn opgesteld. In totaal zijn 113 overtredingen geconstateerd.

### Top-5 van de geconstateerde overtredingen

Artikel	Omschrijving	Eis Arbo	Waarsch. Arbo	Totaal
Art. 4.87, lid 3 Arbobesluit	Beperken van gevaren verbonden aan de blootstelling aan biologische agentia		26	26
Art. 4.102 Arbobesluit	Doeltreffende voorlichting aan werknemers die werken met biologische agentia		19	19
Art. 8.3, lid 2 Arbobesluit	Ervoor zorgen dat werknemers persoonlijke beschermingsmiddelen waar nodig gebruiken		17	17
Art. 4.89, lid 6 Arbobesluit	Werkkleding en andere persoonlijke beschermingsmiddelen worden uitsluitend buiten het bedrijf gebracht bij reiniging of vernietiging		14	14
Art. 8.3, lid 1 Arbobesluit	Beschikbaarheid en gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen		12	12
	<b>Totaal</b>	<b>0</b>	<b>88</b>	<b>88</b>

Ten aanzien van het totale project en de geïnspecteerde diensten kan geconcludeerd worden dat het aantal en de mate van overtredingen op zich gering waren. Er zijn geen zware handhavingsinstrumenten ingezet. Er zijn weinig administratieve overtredingen geconstateerd. De naleving is sterk verbeterd ten opzichte van eerdere inspecties bij de hulpdiensten.

#### *Politie*

Alleen voor de politie zijn representatieve conclusies te trekken. De politiekorpsen moeten meer aandacht hebben voor de risico's van het aanrijdgevaar en de noodzaak van het dragen van zichtbaarheidskleding. Toezicht op het dragen moet nader geïmplementeerd worden.

#### *Ambulancediensten*

Hoewel niet representatief geïnspecteerd kon worden bij ambulancediensten, lijkt het erop dat deze hulpverleners goed omgaan met de risico's van het vak. Een opletpunt is het omgaan met de risico's van bloeioverdraagbare aandoeningen. Bij oefeningen zijn deze risico's er niet doordat er geen echt bloed wordt gebruikt. Dat kan leiden tot onvoldoende aandacht in echte hulpverleningssituaties. Ditzelfde geldt voor de brandweerorganisaties.

#### *Brandweer*

Uit de inspecties blijkt dat de 'core business' van de brandweer het oefenen is (zie opletpunt bij ambulancediensten). Het professioneel wassen van vervuilde bedrijfskleding vraagt bij de brandweer de nodige aandacht.

De Arbeidsinspectie zal de komende jaren verder gaan met het inspecteren van de betrokken diensten. Zowel politiekorpsen als brandweerkorpsen en ambulancediensten kennen werkzaamheden waarbij de werknemers diverse uiteenlopende risico's lopen. Vandaar dat ook in komende projecten het inspecteren van praktijksituaties een belangrijk uitgangspunt zal blijven. Met de betrokken organisaties zullen hierover afspraken gemaakt worden.

Als vervolg op dit project wordt in heel 2005 geïnspecteerd op het dragen van zichtbaarheidskleding bij werkzaamheden langs de weg in het algemeen. In 2006 zal een inspectieproject uitgevoerd worden bij de brandweer waarbij een aantal onderwerpen opnieuw zal worden geïnspecteerd.

## 2. INLEIDING

### 2.1 Aanleiding voor het project

In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op de aanleiding voor het inspectieproject.

#### 2.1.1 Ontwikkelingen

In eerder uitgevoerde inspectieprojecten bij brandweer (1999 - 2000) en politie (1996 – 1997) bleek dat er onvoldoende aandacht was besteed in de RI&E aan de risico's bij repressie/het primaire proces bij deze hulpdiensten (onder andere inzet- en aanvalsplannen ontbraken).

De Arbeidsinspectie ontving in 2003 meldingen over verkeersongevallen met hulpdiensten (ambulance, politie). In de media werd aandacht besteed aan posttraumatische stress bij ambulancepersoneel.

Op initiatief van het Verkeerscentrum Nederland, een onderdeel van Rijkswaterstaat, heeft het ministerie van Verkeer en Waterstaat veiligheidsmaatregelen bij ongevallen langs snelwegen gepubliceerd (Incident Management). Deze publicatie schrijft de maatregelen voor die alle hulpdiensten moeten nemen voor de eigen veiligheid van hulpverleners.

Binnen het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is in 2003 de beleidsontwikkeling gestart met betrekking tot het omgaan met de risico's van airbags en gordelspanners met hun pyrotechnische componenten.

In het inspectieproject Hulpverleners bij ongevallen werden de genoemde risico's met betrekking tot aanrijdgevaar, posttraumatische stress en airbags en gordelspanners geïnspecteerd en gemonitord.

#### 2.1.2 Arbo-indicatoren

Uit het informatiesysteem van de Arbeidsinspectie werden onderstaande gegevens gehaald met betrekking tot de ongevallen die de afgelopen 6 jaar hebben plaatsgevonden bij de politie, brandweer en ambulancediensten. De cijfers moeten met enige voorzichtigheid worden gehanteerd omdat in het bijzonder niet alle ongevallen met ambulancediensten eenvoudig uit het systeem gehaald konden worden. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van aantallen ongevallen in bepaalde categorieën die te maken hebben met inspectieonderwerpen in het project Hulpverleners bij ongevallen.<sup>1</sup>

Soort ongeval	Politie	Brandweer	Ambulance
Verkeersongeval	18	2	2
Ongeval tijdens oefenen hulpverl.		1	
Bijt, prikincidenten (biol. agentia)	8	1	1
Gevaarlijke stoffen	2	1	
Ongeval bij techn. hulpverlening		2	

Opvallend is het grote aantal verkeersongevallen bij de politie en het grote aantal incidenten waarbij politieagenten werden gebeten of geprikt met een naald.

---

<sup>1</sup> Dit betekent echter niet dat alle hier aangegeven ongevallen betrekking hadden op (technische) hulpverlening.

### **2.1.3 Arboconvenanten**

In de sector Politie heeft een arboconvenant gelopen van augustus 2001 tot 1 januari 2005. De onderwerpen waarop het convenant zich richtte waren psychische belasting en ziekteverzuim. Eén van de producten die het convenant heeft opgeleverd is een sectorspecifieke RI&E waarin de risico's van de primaire processen, waaronder noodhulp, worden geïnventariseerd en geëvalueerd.

In het arboconvenant Gemeenten dat liep van juli 2001 tot juli 2004, was een paragraaf opgenomen met betrekking tot de RI&E van de brandweer: "In dit kader worden gemeenten geacht reeds te hebben voldaan aan de meet- en actieverplichting [...]"

b) ten aanzien van de **brandweer**: indien de risico-inventarisatie en -evaluatie is opgesteld conform de ISAB-2-methode en implementatie heeft plaatsgevonden van de door de Werkgroep Arbonormering Brandweer voor de brandweer vastgestelde protocollen."

Er is geen specifiek arboconvenant afgesloten voor de Brandweer.

Voor de ambulancezorg is op 8 april 2004 een arboconvenant ondertekend waarin de onderwerpen psychische - en fysieke belasting en terugdringing van ziekteverzuim worden aangepakt. Het onderwerp verwerken van traumatische ervaringen komt uitgebreid aan bod in het convenant en plan van aanpak. Dit convenant loopt tot 1 juli 2007.

## **2.2 Het bijzondere experimentele karakter van het project**

Het project Hulpverleners bij ongevallen was in vele opzichten een bijzonder, experimenteel project. De consequentie hiervan was dat het niet kon worden opgezet en uitgevoerd zoals andere projecten. Het bijzondere karakter wordt in de onderstaande paragrafen nader omschreven.

### **2.2.1 Werkplekken die van korte duur zijn en op willekeurig moment**

De plaats waar hulpverleners hun werkzaamheden uitvoeren is een arbeidsplaats in de zin van de Arbwet.

In het project werden werkplekken geïnspecteerd die slechts gedurende het hulpverleningsproces bestonden, een proces dat ongeveer een uur in beslag nam. Om dergelijke arbeidsplaatsen te inspecteren was een snelle actie van de inspecteur en de medewerking van de betrokken diensten, in het bijzonder van de politie, een vereiste. In de voorbereiding van het project is uitgezocht binnen welke politiedistricten de meeste zware ongevallen plaatsvonden.

### **2.2.2 Inspecteren van oefeningen**

Een van de gekozen insteken van het project was het inspecteren van oefeningen. Deze werden veelal door de regionale brandweer georganiseerd, zeker wanneer het ging om multidisciplinaire oefeningen.

## **2.3 Beperking tot de hulpverlening bij ongevallen**

In dit project richtte de Arbeidsinspectie zich op de risico's van hulpverleners bij verkeersongevallen. Dat betekent dat er geen aandacht werd besteed aan andere primaire pro-

cessen bij de verschillende hulpdiensten ook als daar overeenkomstige risico's<sup>2</sup> voorkwamen als de risico's die in het project werden meegenomen. De beperking tot verkeersongevallen was ingegeven door de wens om juist de samenwerking tussen de verschillende diensten te inspecteren en die is het meest intensief bij zware ongevallen en rampen.

#### **2.4 Achtergrondinformatie over vóórkomen van ongevallen naar aantal, aard en plaats**

Uit de Brandweerstatistiek 2002 van het CBS bleek dat in 2002 de brandweer bijna 50.000 hulpverleningen<sup>3</sup> heeft verricht. Het aantal hulpverleningen per 100.000 inwoners stijgt naarmate de gemeente meer inwoners heeft. In gemeenten met 250.000 of meer inwoners is dit verhoudingsgetal ruim 2 keer zo hoog als in gemeenten met minder dan 20.000 inwoners (resp. 574 en 252).

Dit betekende dat de grootste kans op het daadwerkelijk kunnen inspecteren van hulpverlening bij ongevallen het grootst is in de regio's van de vier grote steden en van de 21 grotere steden. Bij de keuze voor de te inspecteren regio's werd hiermee rekening gehouden.

In dezelfde statistiek wordt aangegeven wat het aantal hulpverleningen per maand is geweest. In de periode april t/m september lag de piek in 2002 in augustus, in 2001 in juli-augustus en in 2000 in mei. Verder valt op te maken dat over het algemeen het aantal hulpverleningen in de periode oktober - april per maand minder is dan het gemiddelde.

De periode mei – september viel binnen de looptijd van het project.

Met betrekking tot personenauto's hebben 5000 hulpverleningen plaatsgevonden en met betrekking tot andere motorvoertuigen 800. Bij personenauto's hield de hulpverlening voornamelijk het bevrijden of redden van personen in (44,6%).

In 2002 zijn bij hulpverleningsactiviteiten 7000 slachtoffers betrokken geweest. Per 100 slachtoffers waren er 12 doden te betreuren. Dit betekent dat de betrokken brandweerlieden geconfronteerd zijn geweest met meer dan 800 doden. Van de dodelijke slachtoffers is 33% overleden als gevolg van beknelling.

Uiteraard zijn ook de ambulancediensten en politie geconfronteerd met dergelijke situaties.

#### **2.5 Bij hulpverlening betrokken diensten**

Afhankelijk van de plaats, de aard en de ernst van het ongeval zijn bij een incident één of meer van onderstaande hulpverleningsdiensten betrokken. De cursief gedrukte diensten zijn *niet* geïnspecteerd in dit project.

- Regiopolitie (25 korpsen) plus het KLPD
- Brandweer (ongeveer 450 gemeentelijke en regionale korpsen)
- Ambulancediensten (96)
- *Wegbeheerders (Rijkswaterstaat (RWS), 12 provincies, 500 gemeenten en een aantal waterschappen)*
- *Eerste helpers (voorheen EHBO-ers)*

---

<sup>2</sup> Hierbij moet worden gedacht aan processen als brandbestrijding, bestrijden van wateroverlast, stormschade, duikongevallen, etc., bij de brandweer, aan achtervolgingen, aanhoudingen en oprollen XTC-laboratoria bij de politie en aan ziekenvervoer en uitrukken bij ernstige ziektegevallen bij de ambulancediensten.

<sup>3</sup> Hierbij moet bedacht worden dat hieronder niet alleen hulpverleningen bij verkeersongevallen vallen maar ook hulpverlening bij stormschade, overstromingen e.d.

- *Overige diensten (zoals bergers en ANWB)*
- *Overige gezondheidsdiensten zoals GGD-en en GHOR*

## **2.6 Doelstellingen van het project**

De doelstellingen van het inspectieproject Hulpverleners bij ongevallen waren:

- Naleving van de wet bevorderen door handhaving op de onderwerpen:
  - Omgaan met gevaarlijke stoffen (met name bij politie en brandweer),
  - Biologische agentia (bij ambulances, politie, brandweer),
  - Samenwerking (met name samenwerking politie, brandweer en ambulances).
- Inventariseren stand van zaken met betrekking tot:
  - Het omgaan met airbags en gordelspanners bij ongevallen met personenauto's
  - Vóórkomen van aanrijdgevaar
  - Opvang na traumatische gebeurtenissen.

### 3. OMVANG EN OPZET VAN HET PROJECT

#### 3.1 Geïnspecteerde organisaties

Er zijn in totaal 89 organisaties geïnspecteerd. Onderverdeeld naar de situaties ten tijde van de inspecties is de verdeling als volgt:

Inspectiesituatie	Politie	Brandweer	Ambulance	Overige <sup>4</sup>	totaal
betrokken bij oefeningen	3	19	3	3	<b>28</b>
betrokken bij ongevallen	8	5	5	1	<b>19</b>
bij beide	3	4	5	0	<b>12</b>
bij andere inspectiesituaties	3	19	0	8	<b>30</b>
<b>totaal</b>	<b>17</b>	<b>47</b>	<b>13</b>	<b>12</b>	<b>89</b>

Binnen één organisatie (brandweerkorps, politiekorps, ambulancedienst) is het mogelijk dat er meer dan één inspectie is uitgevoerd. Immers, het kan zijn dat een inspecteur aanwezig is geweest bij meerdere ongevallen en/of oefeningen waarbij eenzelfde hulpverleningsorganisatie betrokken was. Daardoor is het aantal inspecties (223) veel groter dan het aantal geïnspecteerde hulpverleningsorganisaties. In dit verslag wordt in het vervolg gerefereerd aan het aantal organisaties, niet aan het aantal inspecties.

#### 3.2 Representativiteit

In onderstaande tabel is aangegeven welk percentage van de organisaties is geïnspecteerd.

Soort organisatie	Totaal	Geïnspecteerd	Percentage
Politie	25	17	68%
Brandweer	450	47	10%
Ambulancezorg	96	13	14%
Overige	n.b.	12	n.b.

Geconstateerd wordt dat ongeveer 2/3 van de politiekorpsen is geïnspecteerd, 10% van de brandweerkorpsen en 14% van de ambulancediensten. De inspectieresultaten zijn voor de politie als sector binnen de hulpverlening representatief. Voor de andere hulpverleningssectoren, brandweer en ambulancezorg zijn deze niet representatief maar wel indicatief.

#### 3.3 Beschrijving van de inspectieonderwerpen

In dit project beperkte de Arbeidsinspectie zich tot de volgende inspectieonderwerpen:

- Samenwerking
- Biologische agentia
- Omgaan met gevaarlijke stoffen
- Persoonlijke beschermingsmiddelen bij technische hulpverlening
- Administratieve verplichtingen: risico-inventarisatie en –evaluatie en plan van aanpak

---

<sup>4</sup> Hieronder vallen traumacentra, een GGD, veiligheidsregio's, regionale brandweerkorpsen

Daarnaast werden de onderwerpen Risico's van airbags, Aanrijdgevaar en Opvang na traumatische ervaringen gemonitord. Dit hield in dat inspecteurs werknemers bevroegen over deze onderwerpen en de antwoorden invoerden in een database. In paragraaf 4.4 staan de resultaten van deze monitor.

### 3.3.1 Samenwerking

Voor een goede hulpverlening is het noodzakelijk dat de betrokken hulpdiensten adequaat samenwerken. Maar ook voor de veiligheid en gezondheid van de betrokken werknemers van de hulpdiensten geldt dat goede onderlinge samenwerking noodzakelijk is.

Om tot een goede samenwerking te kunnen komen, zijn de volgende elementen essentieel:

- A Duidelijke taakafbakening, bevelstructuur en informatievoorziening:
- duidelijke taakafbakening tussen de verschillende soorten hulpverleners;
  - heldere bevelstructuur: wie is bij kleine incidenten de bevelvoerder; wie zijn bij grotere incidenten de Officieren van Dienst (OvD's); hoe vindt het overleg plaats;
  - goede communicatiestructuur tussen de betrokken hulpdiensten om een eenduidig beeld van het ongeval te krijgen en de aanpak af te stemmen.
- B Kennis van risico's en maatregelen:
- kennis van de risico's die voor anderen kunnen ontstaan door het eigen optreden;
  - kennis van de risico's die kunnen ontstaan door het optreden van anderen;
  - kennis van de zelf te nemen maatregelen om de risico's voor anderen te beperken;
  - kennis van de door anderen te nemen maatregelen om de risico's te beperken.

De inspecteurs hebben de ter plekke geconstateerde risico's c.q. overtredingen geïnventariseerd en beoordeeld of deze werden veroorzaakt door een slechte samenwerking. Door goed te observeren en de observaties te noteren verzamelde de inspecteur informatie om ook in een volgend stadium van het inspectietraject te kunnen beoordelen of aan de werkplekrisico's c.q. overtredingen een slechte samenwerking ten grondslag lag.

### 3.3.2 Biologische agentia

In dit project is gekozen voor het inspecteren van de aanpak van het risico op bloedoverdraagbare aandoeningen (BOA). Dit zijn het hepatitis B virus (HBV), het hepatitis C virus (HCV) en het humaan immunodeficiëntie virus (HIV).

Waar het om gaat is dat verkeersslachtoffers virusdrager kunnen zijn zonder ziekteverschijnselen te vertonen of duidelijk te herkennen te zijn (tot een risicocategorie behoren zoals drugsgebruiker, piercing, tatoeage).

Met andere woorden: hulpverleners die regelmatig door de aard van hun werk met humaan bloed of -producten in aanraking komen, moeten zijn geïdentificeerd en er moeten maatregelen ter vermindering van het risico zijn genomen.

De Arbeidsinspectie lette met name op de volgende aspecten:

- beperken gevaren na blootstelling: toepassen post expositie protocol
- werkkleding en persoonlijke beschermingsmiddelen (pbm-en)
- vaccinatie en registratie
- voorlichting en instructie.

Tijdens de hulpverlening observeerde de inspecteur het gebruik van pbm-en. In een vervolgsprek werden de andere aspecten bevraagd en gecontroleerd.

### 3.3.3 *Omgaan met gevaarlijke stoffen*

Wanneer bij een ongeval een vracht- of tankauto betrokken is die is geladen met gevaarlijke stoffen, veroorzaakt dit voor de hulpverleners extra risico's. In het project is door de inspecteur beoordeeld of de elementaire kennis over het omgaan met gevaarlijke stoffen aanwezig was bij de hulpverleners.

Daarbij werd onderscheid gemaakt tussen brandweerlieden enerzijds (die moeten optreden bij ongevallen met gevaarlijke stoffen) en politiemensen en ambulancepersoneel anderzijds (die een gevaarlijke situatie moeten herkennen en zich vervolgens afzijdig moeten houden).

De inspectie bestond uit het ondervragen van werknemers m.b.t.:

- het kunnen omgaan met meetapparatuur
- het kunnen herkennen en interpreteren van GEVI-borden<sup>5</sup>
- de aanwezigheid van procedures hoe te handelen bij incidenten met gevaarlijke stoffen en de bekendheid ermee.

### 3.3.4 *Persoonlijke beschermingsmiddelen bij technische hulpverlening*

Om de blootstelling aan schadelijke invloeden te minimaliseren is het dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen noodzakelijk wanneer het niet mogelijk is de blootstelling dicht bij de bron aan te pakken.

Voor de diverse hulpverleners zijn de volgende pbm-en noodzakelijk (opsomming niet uitputtend en afhankelijk van de taak en de omstandigheden):

**Brandweer:** 2 paar handschoenen (snijgevaar metalen delen auto én bloedcontact), veiligheidsbril (rondspringend glas, bloedspatten), veiligheidslaarzen, brandweerpak met retroreflecterende strepen (EN 471, categorie II, i.v.m. aanrijdgevaar), brandweerhelm (snijgevaar metalen delen auto)

**Politie:** 2 paar handschoenen (bij werkzaamheden waarbij snijgevaar kan optreden en bloedcontact), kleding met retroreflecterend materiaal (EN 471, categorie II, i.v.m. aanrijdgevaar), veiligheidsbril (rondspringend glas, bloedspatten)

**Ambulance:** handschoenen (bloedcontact), veiligheidsbril (glas en bloedspatten), werkkleding met retroreflecterende strepen (EN 471, categorie II, i.v.m. aanrijdgevaar), veiligheidsschoenen. De werkgever is verplicht pbm-en ter beschikking te stellen, de werknemer is verplicht ze op de juiste wijze te gebruiken. De inspecteur bepaalde bij elke inspectie welke pbm-en noodzakelijk waren en of deze ook werden gebruikt.

### 3.3.5 *Administratieve verplichtingen: risico-inventarisatie en –evaluatie en plan van aanpak*

Bij het constateren van overtredingen op werkplekken werd gecontroleerd of de betreffende arborisico's waren opgenomen als risico in de RI&E en als een maatregel met bijbehorende termijn in het plan van aanpak.

Verder werd nagegaan of deskundige bijstand bij het opstellen of toetsen van de RI&E was verleend door een gecertificeerde arbodienst. Het takenpakket en de wijze waarop deze deskundige bijstand wordt uitgeoefend door de arbodienst is niet ter beoordeling van de Arbeidsinspectie.

## 3.4 **Werkwijze inspectiebezoek**

---

<sup>5</sup> GEVI = Gevaarsidentificatie.

De grote uitdaging voor de inspecteurs in dit project was het tijdig ter plaatse komen bij een ongeval. Er is door de inspecteurs op allerlei manieren geregeld dat men geïnformeerd werd over een ongeval. Ook werden er voorzieningen getroffen dat inspecteurs veilig de plaats van het incident konden bereiken: inspecteurs konden meerijden, werden opgehaald of overnachtten in kazernes. Over het algemeen werkten de betrokken organisaties goed mee.

Na de inspectie ter plaatse maakte de inspecteur afspraken om op het vestigingsadres van de organisatie een aantal andere zaken te inspecteren en de betrokken hulpverleners te interviewen.

### **3.5 Looptijd**

De looptijd van het project was 9 maanden, van 1 februari 2004 tot 1 november 2004.

## 4. RESULTATEN VAN DE INSPECTIES

### 4.1 Gehanteerde handhavingsinstrumenten

Een handhavingsinstrument is een schriftelijk middel dat de inspecteur kan gebruiken om de naleving van de wet af te dwingen. Er is onderscheid tussen lichte en zware handhavingsinstrumenten. Lichte instrumenten zijn de waarschuwing en de eis. Zwaardere instrumenten zijn de stillegging, het boeterapport en het proces-verbaal.

Volgens de geregistreerde gegevens van de inspecties zijn 62 handhavingsinstrumenten ingezet bij 33 van de 89 geïnspecteerde organisaties. Bij 56 organisaties (63%) zijn in het geheel geen handhavingsinstrumenten ingezet.

Soort organisatie	Politie	Brandweer	Ambulance	Overige	TOTAAL
aantal waar is gehandhaafd	12	14	5	2	33
aantal waar niet is gehandhaafd	5	33	8	10	56

Er was geen aanleiding voor het inzetten van zware handhavingsinstrumenten.

Daarnaast sluit artikel 1.17 van het Arbeidsomstandighedenbesluit stilleggingen uit, wanneer dit een goede taakuitoefening belemmert bij het optreden bij ongevallen door hulpverleningsdiensten. Overigens bleek bij alle organisaties een getoetste RI&E aanwezig te zijn wat kan verklaren dat er geen boeterapporten op administratieve overtredingen zijn opgemaakt.

### 4.2 Algemene resultaten met betrekking tot de geconstateerde overtredingen

Een handhavingsinstrument kan betrekking hebben op meer dan een overtreding.

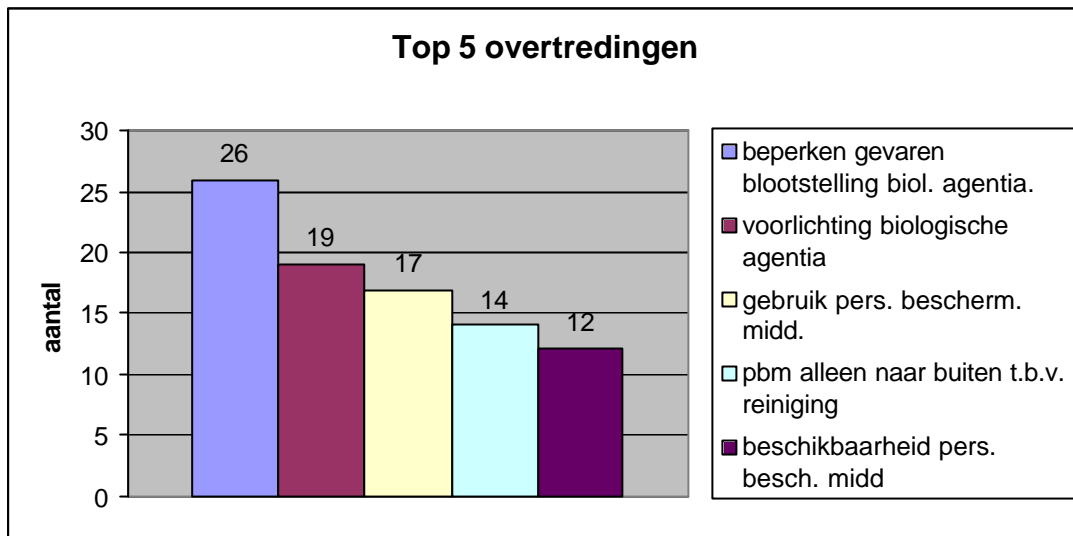
In totaal zijn 113 overtredingen geconstateerd. Gemiddeld zijn dit 3,4 overtredingen per organisatie waar is gehandhaafd. In bijlage I is een complete lijst van geconstateerde overtredingen opgenomen.

#### 4.2.1 Inzet van handhavingsinstrumenten bij overtredingen

Van de 62 ingezette handhavingsinstrumenten zijn er 60 een waarschuwing en 2 een eis. De 60 waarschuwingen hebben betrekking op 108 overtredingen. De twee eisen hadden betrekking op de volgende overtredingen:

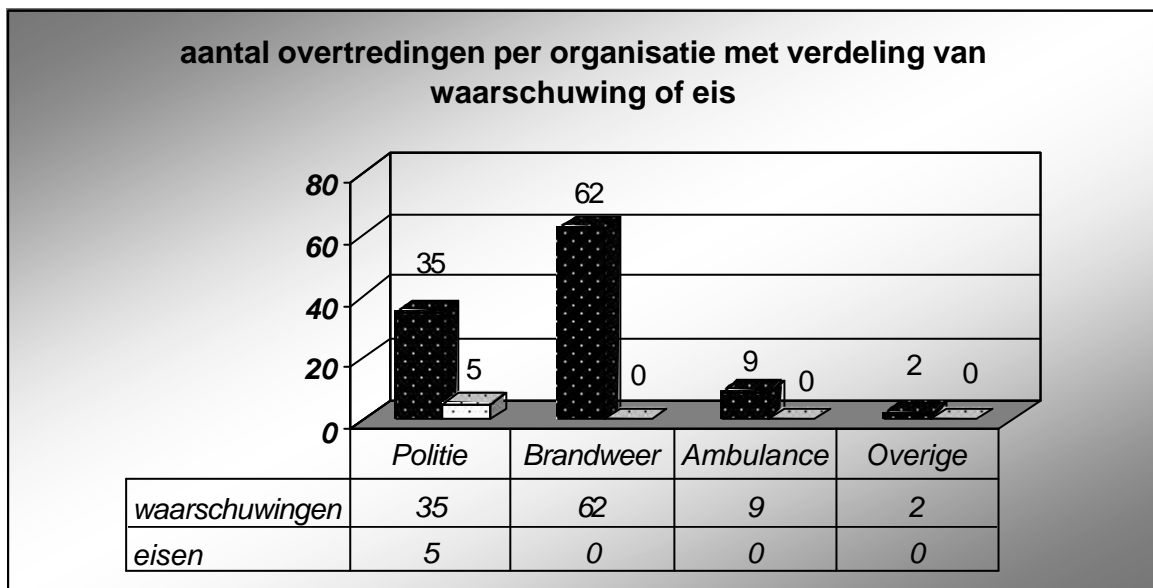
- 2 maal geen doeltreffende informatie over werkzaamheden, risico's en maatregelen.
- 2 maal geen doeltreffende informatie aan werknemers over doel en werking van persoonlijke beschermingsmiddelen.
- 1 maal onvoldoende toezicht op en naleving van juist gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen.

#### 4.2.2 Top 5 van de geconstateerde overtredingen



De Top 5 bevat 88 overtredingen, dat is bijna 78% van alle geconstateerde overtredingen. Van deze 88 heeft 2/3 (59 overtredingen) betrekking op het onderwerp Biologische agentia. 1/3 heeft betrekking op overtredingen m.b.t. persoonlijke beschermingsmiddelen.

#### 4.2.3 Aantal overtredingen per organisatie



Beide eisen met daarin 5 overtredingen zijn gesteld aan politiekorpsen. Wanneer wordt gekeken naar de verhouding van het aantal overtredingen per organisatie waar is gehandhaafd, dan blijkt dat bij de brandweer 4,4 overtredingen zijn geconstateerd per korps waar is gehandhaafd, bij de politie 3,3 overtredingen per korps en bij de ambulancediensten 1,8 overtredingen per dienst.

Deze cijfers mogen niet als representatief voor de gehele brandweer en ambulancediensten worden beschouwd, zie paragraaf 3.2.

### **4.3 Resultaten van de inspectie van de gekozen onderwerpen**

#### **4.3.1 Samenwerking**

Er is één overtreding geconstateerd met betrekking tot de onderlinge samenwerking tussen de hulpverleningsdiensten. De inspecteurs rapporteerden dat over het algemeen de diensten goed samenwerkten.

#### **4.3.2 Biologische agentia**

Bijna 56% (63 van de 113) van alle overtredingen heeft betrekking op het onvoldoende omgaan met de risico's van biologische agentia, met name van bloedoverdraagbare aandoeningen. Van deze 63 hebben er 26 te maken met het niet toepassen van een post expositie protocol. 22 van deze 26 overtredingen zijn geconstateerd bij brandweerorganisaties, vier bij politiekorpsen. 14 keer is geconstateerd dat met bloed verontreinigde werkkleding onvoldoende zorgvuldig werd gewassen (13 keer bij een brandweerkorps, eenmaal bij een politiekorps). 19 keer constateerden inspecteurs dat doeltreffende voorlichting over biologische agentia ontbrak, 15 keer bij een brandweerkorps en 4 keer bij een politiekorps.

#### ***“De vuile was buiten hangen?!”***

Een inspecteur trof bij een brandweerkorps een wasautomaat aan waarin zowel de huishoudelijke was (theedoeken, lakens) als de met bloed besmeurde werkkleding werd gewassen. Op 40 graden en met een gewoon wasmiddel.

Sommige hulpdiensten verplichten hun werknemers de vuile bedrijfskleding thuis te wassen.

Voor de duidelijkheid: het is niet toegestaan met bloed besmette kleding mee naar huis te nemen en daar te wassen. Het reinigen moet door een professionele wasserij gebeuren op de juiste temperatuur en met de juiste middelen.

#### **4.3.3 Omgaan met gevaarlijke stoffen**

Ten aanzien van dit onderwerp zijn geen overtredingen geconstateerd.

#### **4.3.4 Persoonlijke beschermingsmiddelen bij technische hulpverlening**

Wat het ter beschikking stellen, gebruik en toezicht op het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen betreft, zijn 31 overtredingen geconstateerd. Dit betrof in de meeste gevallen (22 keer) het niet dragen van zichtbaarheidskleding door politieagenten. Opvallend hierbij is het verschil tussen de regionale korpsen en het KLPD, waarbij de laatstgenoemde organisatie veel gunstiger afstak ten opzichte van de overige korpsen wat het consequent dragen van de kleding betreft. Daarbij dient overigens vermeld te worden dat de standaardparka niet voldoet aan de (geharmoniseerde) (Europese)norm NEN-EN 471. Er wordt hard aan gewerkt de parka's te vervangen.

#### **4.3.5 Administratieve verplichtingen: risico-inventarisatie en –evaluatie en plan van aanpak**

Van de 113 overtredingen heeft minder dan 10% betrekking op administratieve verplichtingen als de risico-inventarisatie en –evaluatie en het plan van aanpak.



## 4.4 Resultaten monitor

### 4.4.1 Aanrijdgevaar

Er zijn 146 monitorlijsten ingevuld.

De vraag werd gesteld of door de werkgever aandacht wordt besteed aan het risico van aangereden worden op de plaats incident doordat één of meer maatregelen zijn genomen. Daarbij kon men kiezen uit verschillende maatregelen. In onderstaande tabel is per maatregel aangegeven hoeveel respondenten beaamden dat de maatregel wordt getroffen.

Soort maatregel	n	%*
Voorlichting over aard en omvang risico	101	69
Instructies over creëren veilige werkplek	118	80
Duidelijke procedures	104	71
Toezicht op naleving instructies is geregeld	73	50
Benodigd materieel in voertuig aanwezig	87	60
Incidenten, m.n. bijna ongevallen, worden geregistreerd	40	27
Incidenten worden geanalyseerd	52	36
Risico komt aan bod in werkoverleg	36	25
Anders	20	14

\*N=146

Twee respondenten gaven aan dat geen van bovenstaande maatregelen wordt getroffen. Het betrof in beide gevallen een werknemer van een politiekorps.

Vier op de vijf respondenten gaven aan dat zij duidelijke instructies hebben gekregen over hoe een veilige werkplek voor de hulpverlening te creëren.

Registratie en analyse van ongevallen vindt volgens een minderheid van de respondenten plaats.

### 4.4.2 Opvang na traumatische ervaringen

Er zijn 146 monitorlijsten ingevuld.

De vraag werd gesteld op welke wijze de werkgever opvang na schokkende gebeurtenissen heeft geregeld. De respondenten konden kiezen uit een aantal verschillende maatregelen. In onderstaande tabel staat hoeveel respondenten zeiden dat de maatregel wordt genomen door de werkgever.

Soort maatregel	n	%*
Evaluatiebijeenkomst met alle betrokkenen	114	78
Leidinggevende neemt initiatief tot contact	109	75
Formele opvang door collega's (BOT, bedrijfsopvangsers)	135	92
Externen worden ingeschakeld (bijv. slachtofferhulp)	68	47
Anders	31	21
Geen, of alleen informele opvang door collega's	0	0

\*N=146

Meer dan 90% van de respondenten gaf aan dat er een vorm van bedrijfsopvang is geregeld. Geen enkele respondent antwoordde dat er geen vorm van opvang is georganiseerd.

Er is ook gevraagd of de opvang in de praktijk werkt. Driekwart van de respondenten (111) zei dat de opvang in de praktijk werkt. Als voornaamste reden dat de opvang niet werkt werd gemeld dat men het zelf wil verwerken.

#### **4.4.3 *Risico's van airbags***

Er zijn 139 monitorlijsten ingevuld, waarvan 75 door brandweerlieden, 24 door ambulancepersoneel en 40 door politiemensen. In bijlage II staan de resultaten van deze monitor.

Uit de antwoorden blijkt dat volgens de helft van de respondenten bij aanvang van de hulpverlening wordt vastgesteld waar de airbags van een voertuig zich bevinden. Voor de brandweerlieden, die het grootste risico lopen dat een airbag afgaat wanneer men eraan werkt, geldt dat voor 76% van de respondenten.

Op locatie is volgens tweederde van de respondenten geen informatie beschikbaar over de posities van de airbags in verschillende typen voertuigen.

Specifieke maatregelen worden volgens 60% van de respondenten genomen. Voor 96% van de brandweerlieden geldt dit.

Voorlichting of onderricht over de risico's van airbags heeft 65% van de respondenten gehad (76% van de brandweerlieden).

Volgens 87 respondenten (63%) wordt er onvoldoende aandacht gegeven aan de risico's van airbags.

## 5. CONCLUSIES

### 5.1 Conclusie ten opzichte van de geconstateerde overtredingen

De meeste geconstateerde overtredingen betreffen het onvoldoende verantwoord omgaan met risico's van biologische agentia en het niet dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen (zichtbaarheidskleding bij hulpverlening langs de weg).

Geconcludeerd mag worden dat nog niet bij alle geïnspecteerde hulpverleningsdiensten men voldoende beseft welke risico's de hulpverleners lopen om besmet te raken met bloedoverdraagbare aandoeningen of om aangereden te worden.

Opvallend hierbij is dat bij de brandweer relatief minder aandacht was voor de biologische agentia en bij de politie voor het aanrijdgevaar.

De ambulancediensten komen relatief als beste sector voor de dag, met per geïnspecteerde ambulancedienst de minste overtredingen.

### 5.2.1 Conclusie ten opzichte van de doelstellingen

*Naleving van de wet bevorderen door handhaving op de onderwerpen:*

*Omgaan met gevaarlijke stoffen (met name bij politie en brandweer),*

*Samenwerking (met name samenwerking politie, brandweer en ambulances).*

De naleving op de onderwerpen Omgaan met gevaarlijke stoffen en Samenwerking is hoog te noemen. Er is slechts één overtreding geconstateerd met betrekking tot deze onderwerpen. Hierbij moet wel worden bedacht dat de inspecteurs in slechts enkele gevallen echt konden inspecteren op deze onderwerpen omdat zij weinig hulpverlening in de praktijk hebben kunnen waarnemen.

Wat het omgaan met gevaarlijke stoffen betreft: er is alleen geïnspecteerd op het hebben van elementaire kennis van deze materie, niet op gedrag in werkelijke situaties.

*Biologische agentia (bij ambulances, politie, brandweer),*

Biologische agentia is een onderwerp dat bij nogal wat brandweerkorpsen onvoldoende aandacht krijgt, terwijl de risico's niet gering zijn. De ambulancediensten gaan beleidsmatig en organisatorisch goed met deze risico's om.

*Inventariseren stand van zaken met betrekking tot:*

*Het omgaan met airbags en gordelspanners bij ongevallen met personenauto's*

Nog niet bij alle hulpverleningsdiensten is er voldoende aandacht voor de risico's van het onbedoeld afgaan van airbags en gordelspanners. Dit terwijl tweederde van de hulpverleners zich er wel zorgen over maakt en meer aandacht wil voor de risico's. Een probleem dat is geconstateerd is dat er onvoldoende informatie op locatie beschikbaar is voor met name brandweerlieden. Zij weten niet waar de airbags zich bevinden in de voertuigen en hoe deze onschadelijk te maken. Er worden wel in veel gevallen specifieke maatregelen genomen (stuurhoes, loskoppelen accuklemmen) maar hoe effectief deze maatregelen zijn is niet duidelijk.

*Vóórkomen van aanrijdgevaar*

Uit de monitorresultaten kan worden geconcludeerd dat het toezicht op het dragen van zichtbaarheidskleding meer aandacht verdient van de korpsleiding van de politie. Ook is nog niet elke hulpverlener goed geïnstrueerd hoe een veilige werkplek gecreëerd moet worden, niet alleen voor

zichzelf maar ook voor de andere hulpverleners.

De hulpverleningsdiensten trekken onvoldoende lering uit incidenten met betrekking tot aanrijd-gevaar. Slechts een kleine meerderheid van de respondenten vertelde dat incidenten worden geregi- streerd en of geanalyseerd.

Er valt nog winst te behalen in het voorkómen van aanrijdgevaar.

#### *Opvang na traumatische gebeurtenissen.*

De opvang na traumatische gebeurtenissen is over het algemeen goed geregeld. Bij alle hulpverle- ningsdiensten is aandacht voor de hulpverleners die een schokkende ervaring hebben gehad. Dat de opvang niet altijd werkt heeft ook te maken met de hulpverleners zelf, die op eigen kracht het gebeurde willen verwerken. De leidinggevenden moeten zich dit bewust zijn en letten op signalen dat de verwerking toch niet verloopt als zou moeten.

### **5.3 Algemene conclusie**

Ten aanzien van het totale project en de geïnspecteerde diensten kan geconcludeerd worden dat het aantal en de mate van overtredingen op zich gering waren. Er zijn geen zware handhavingsin- strumenten ingezet. Er zijn weinig administratieve overtredingen geconstateerd. De naleving is sterk verbeterd ten opzichte van eerdere inspecties bij de hulpdiensten.

#### *Politie*

Alleen voor de politie zijn representatieve conclusies te trekken. De politiekorpsen moeten meer aandacht hebben voor de risico's van het aanrijdgevaar en de noodzaak van het dragen van zichtbaarheidskleding. Toezicht op het dragen moet nader geïmplementeerd worden.

#### *Ambulancediensten*

Hoewel niet representatief geïnspecteerd kon worden bij ambulancediensten, lijkt het erop dat deze hulpverleners goed omgaan met de risico's van het vak. Een opletpunt is het omgaan met de risico's van bloedoverdraagbare aandoeningen. Bij oefeningen zijn deze risico's er niet doordat er geen echt bloed wordt gebruikt. Dat kan leiden tot onvoldoende aandacht in echte hulpverle- ningssituaties. Ditzelfde geldt voor de brandweerorganisaties.

#### *Brandweer*

Uit de inspecties blijkt dat de 'core business' van de brandweer het oefenen is (zie opletpunt bij ambulancediensten). Het professioneel wassen van vervuilde bedrijfskleding vraagt bij de brand- weer de nodige aandacht.

## 6. FOLLOW-UP

Het project heeft nuttige informatie opgeleverd over de risico's van hulpverleners in de praktijk. De opzet van het project was zodanig dat inspecteurs veel moeite hebben moeten doen om daadwerkelijk hulpverlening in de praktijk te kunnen inspecteren.

De resultaten van dit inspectieproject zullen worden doorgesproken met verschillende brancheorganisaties. Daarnaast zal de rapportage worden voorgelegd aan de Raad van Hoofdcommissarissen en de voor arbeidsomstandigheden verantwoordelijke hoofdcommissaris.

De resultaten zullen eveneens wordt overlegd met de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (IOOV).

De Arbeidsinspectie zal de komende jaren verder gaan met het inspecteren van de betrokken diensten. Zowel politiekorpsen als brandweerkorpsen en ambulancediensten kennen werkzaamheden waarbij de werknemers diverse uiteenlopende risico's lopen. Vandaar dat ook in komende projecten het inspecteren van praktijksituaties een belangrijk uitgangspunt zal blijven. Met de betrokken organisaties zullen hierover afspraken gemaakt worden.

Als vervolg op dit project wordt in heel 2005 geïnspecteerd op het dragen van zichtbaarheidskleding bij werkzaamheden langs de weg in het algemeen.

In 2006 zal een inspectieproject uitgevoerd worden bij de brandweer waarbij een aantal onderwerpen opnieuw zal worden geïnspecteerd.

## BIJLAGE I

### TOTAALLIJST GECONSTATEERDE OVERTREDINGEN NAAR SOORT HANDHAVINGSINSTRUMENT

## Bijlage I

## Totaallijst geconstateerde overtredingen naar soort handhavingsinstrument

Artikel	Omschrijving	Eis Arbo	Waarsch. Arbo	Totaal
Art. 3.2, lid 1 Arbobesluit	Veilige en ordelijke inrichting van de arbeidsplaats		2	2
Art. 3.11, lid 1 Arbobesluit	Vloeren moeten zoveel mogelijk effen, vlak, vast, stabiel en stroef zijn		3	3
Art. 4.85, Arbobesluit	Beoordeling van de aard, mate en duur van blootstelling aan biologische agentia		1	1
Art. 4.87, lid 3 Arbobesluit	Beperken van gevaren verbonden aan de blootstelling aan biologische agentia		26	26
Art. 4.89, lid 2 Arbobesluit	Ter beschikking stellen van werkkleding en het dragen daarvan bij de arbeid (biologische agentia)		3	3
Art. 4.89, lid 6 Arbobesluit	Werkkleding en andere persoonlijke beschermingsmiddelen worden uitsluitend buiten het bedrijf gebracht bij reiniging of vernietiging		14	14
Art. 4.102 Arbobesluit	Doeltreffende voorlichting aan werknemers die werken met biologische agentia		19	19
Art. 8.3, lid 1 Arbobesluit	Beschikbaarheid en gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen		12	12
Art. 8.3, lid 2 Arbobesluit	Ervoor zorgen dat werknemers persoonlijke beschermingsmiddelen waar nodig gebruiken		17	17
Art. 5, lid 1 Arbowed	Onvolledige RI&E		6	6
Art. 5, lid 3 Arbowed	Termijnen van maatregelen genoemd in het plan van aanpak		1	1
Art. 5, lid 4 Arbowed	De RI&E aanpassen wanneer dat noodzakelijk is		3	3
Art. 8, lid 1 Arbowed	Doeltreffende informatie aan werknemers over werkzaamheden, risico's en maatregelen	2		2
Art. 8, lid 3 Arbowed	Informatie over doel en werking van persoonlijke beschermingsmiddelen en de wijze van gebruik	1		1
Art. 8, lid 4 Arbowed	Toezicht door de werkgever op de naleving van instructies en voorschriften en op het juist gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.	1		1
Art. 14, lid 1 Arbowed	De werkgever zorgt voor deskundige bijstand t.a.v. zijn verplichtingen op grond van de arbowed		1	1
Art. 19, lid 1 Arbowed	Verplichte samenwerking verschillende werkgevers	1		1
	<b>Totaal</b>	<b>5</b>	<b>108</b>	<b>113</b>

## BIJLAGE II

### TOTAALLIJST GECONSTATEERDE OVERTREDINGEN NAAR SOORT HULPVERLENINGSORGANISATIE

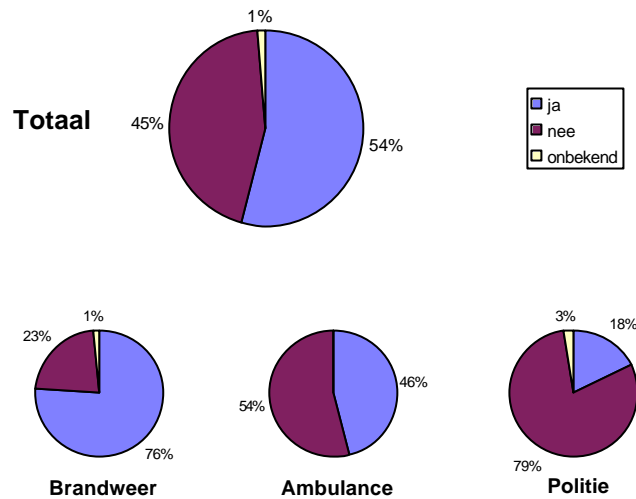
**Bijlage II****Totaallijst geconstateerde overtredingen naar soort hulpverleningsorganisatie**

Artikel	Omschrijving	Politie	Brandweer	Ambulance	Overige	Totaal
Art. 3.2, lid 1 Arbobesluit	Veilige en ordelijke inrichting van de arbeidsplaats		2			2
Art. 3.11, lid 1 Arbobesluit	Vloeren moeten zoveel mogelijk effen, vlak, vast, stabiel en stroef zijn		3			3
Art. 4.85, Arbobesluit	Beoordeling van de aard, mate en duur van blootstelling aan biologische agentia			1		1
Art. 4.87, lid 3 Arbobesluit	Beperken van gevaren verbonden aan de blootstelling aan biologische agentia	4	22			26
Art. 4.89, lid 2 Arbobesluit	Ter beschikking stellen van werkkleding en het dragen daarvan bij de arbeid (biologische agentia)	1		2		3
Art. 4.89, lid 6 Arbobesluit	Werkkleding en andere persoonlijke beschermingsmiddelen worden uitsluitend buiten het bedrijf gebracht bij reiniging of vernietiging	1	13			14
Art. 4.102 Arbobesluit	Doeltreffende voorlichting aan werknemers die werken met biologische agentia	4	15			19
Art. 8.3, lid 1 Arbobesluit	Beschikbaarheid en gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen	10	1		1	12
Art. 8.3, lid 2 Arbobesluit	Ervoor zorgen dat werknemers persoonlijke beschermingsmiddelen waar nodig gebruiken	10	4	2	1	17
Art. 5, lid 1 Arbowet	Onvolledige RI&E	4		2		6
Art. 5, lid 3 Arbowet	Termijnen van maatregelen genoemd in het plan van aanpak		1			1
Art. 5, lid 4 Arbowet	De RI&E aanpassen wanneer dat noodzakelijk is	1		2		3
Art. 8, lid 1 Arbowet	Doeltreffende informatie aan werknemers over werkzaamheden, risico's en maatregelen	2				2
Art. 8, lid 3 Arbowet	Informatie over doel en werking van persoonlijke beschermingsmiddelen en de wijze van gebruik	1				1
Art. 8, lid 4 Arbowet	Toezicht door de werkgever op de naleving van instructies en voorschriften en op het juist gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.	1				1
Art. 14, lid 1 Arbowet	De werkgever zorgt voor deskundige bijstand t.a.v. zijn verplichtingen op grond van de arbowet		1			1
Art. 19, lid 1 Arbowet	Verplichte samenwerking verschillende werkgevers	1				1
	<b>Totaal</b>	<b>40</b>	<b>62</b>	<b>9</b>	<b>2</b>	<b>113</b>

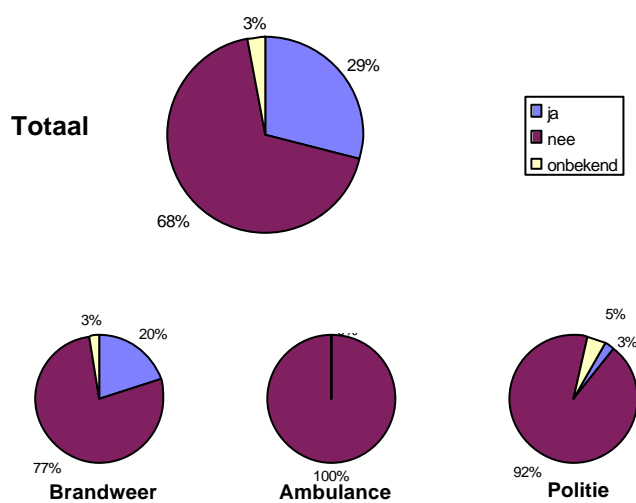
## BIJLAGE III

### RESULTATEN MONITOR RISICO'S VAN AIRBAGS

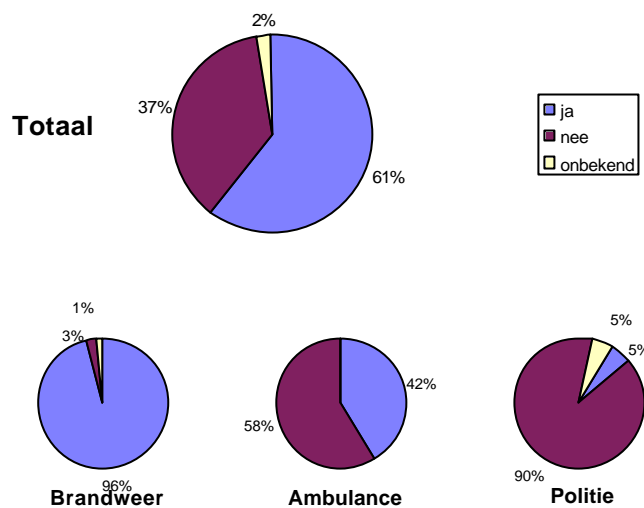
Wordt bij de **aanvang** van de hulpverlening rond een ongeval vastgesteld waar de airbags van een voertuig zich bevinden?



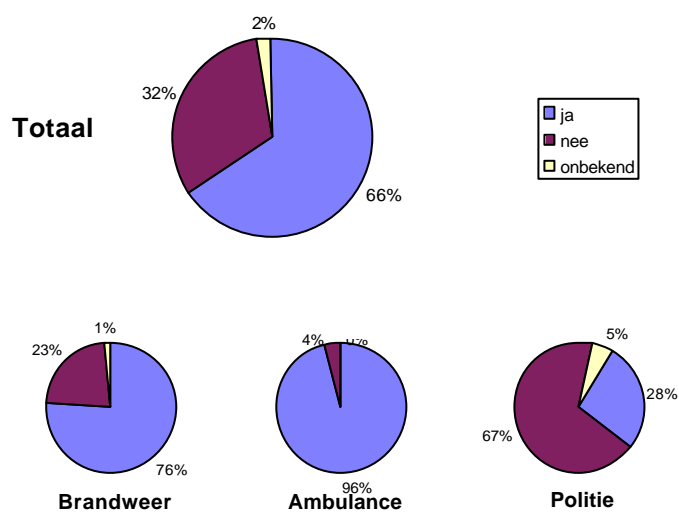
Is de benodigde informatie over het aantal en plaatsing van de airbags in een voertuig op de locatie (plaats incident) beschikbaar?



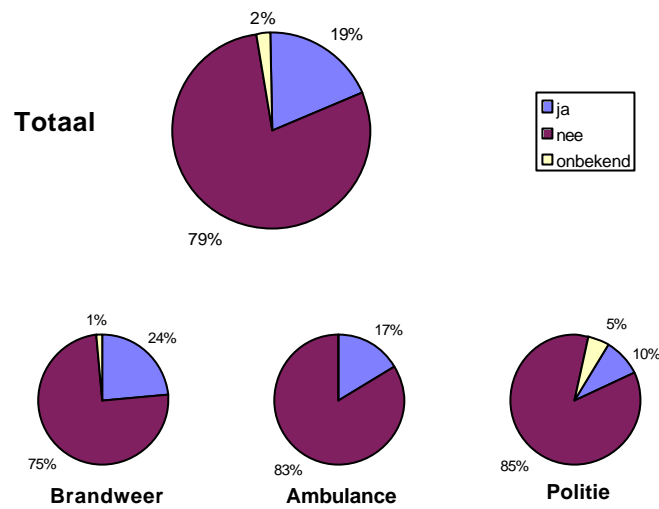
Worden er specifieke maatregelen genomen met betrekking tot airbags?



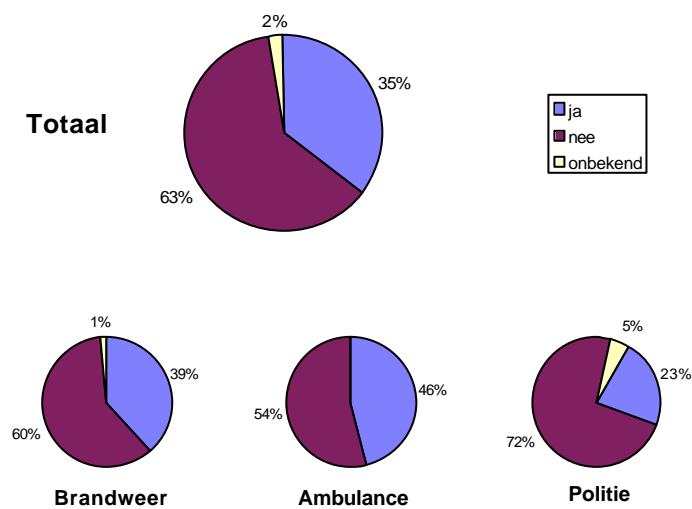
Heeft de aanwezige hulpverlener voorlichting of onderricht gehad over airbags? ?



Zijn er bij de ondervraagde incidenten bekend met airbags tijdens de hulpverlening of berging van voertuigen in uw naaste omgeving?



Wordt er volgens de hulpverlener voldoende aandacht gegeven aan de airbags?



Is er in de RI&E van de organisatie van de ondervraagde aandacht besteed aan airbags?

